

PEDAGOGIK REFLEKSIYA ASOSIDA O'QITUVCHI KASBIY FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH

Hamrayeva Oynisa Farxod qizi

Farg'ona davlat universiteti v.b. dotsenti, Psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori(PhD)

Rahimova Nozimaxon Xojiakbar qizi

Farg'ona davlat universteti 1-bosqich magistranti

Annotatsiya: Mazkur maqolada pedagogik refleksiya asosida o'qituvchi kasbiy faoliyatini takomillashtirish masalalari yoritilgan. Unda refleksiyaning nazariy asoslari, uning ta'lim jarayonidagi o'rni hamda o'qituvchining o'z ustida ishlash jarayonidagi ahamiyati tahlil qilinadi. Shuningdek, pedagogik refleksiya orqali o'qituvchining kasbiy kompetentligini oshirish, ta'lim sifatini yaxshilash va samarali o'qitish strategiyalarini shakllantirish imkoniyatlari ko'rib chiqiladi. Maqolada refleksiv yondashuvning turli shakllari, jumladan, o'z-o'zini baholash, dars tahlili, hamkasblar bilan tajriba almashish kabi usullar muhim vosita sifatida tavsiflanadi. Tadqiqot natijalari pedagogik refleksiyaning o'qituvchining kasbiy rivojlanishida muhim omil ekanligini ko'rsatadi. Xulosa sifatida, refleksiv faoliyatni ta'lim jarayoniga tizimli ravishda joriy etish o'qituvchining malakasini oshirish va ta'lim samaradorligini ta'minlashga xizmat qilishi ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: pedagogik refleksiya, o'qituvchi rivojlanishi, kasbiy faoliyat, kasbiy kompetentlik, o'z-o'zini baholash, refleksiv yondashuv, ta'lim sifati, o'qitish strategiyalari, uzluksiz ta'lim.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧИТЕЛЯ НА ОСНОВЕ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ РЕФЛЕКСИИ

Аннотация: В данной статье рассматриваются вопросы совершенствования профессиональной деятельности учителя на основе педагогической рефлексии. Анализируются теоретические основы рефлексии, её роль в образовательном процессе, а также значение в процессе самосовершенствования педагога. Особое внимание уделяется возможностям повышения профессиональной компетентности учителя, улучшения качества образования и формирования эффективных стратегий обучения посредством педагогической рефлексии. В статье также описываются различные формы рефлексивного подхода, такие как самооценка, анализ урока, обмен опытом с коллегами. Результаты исследования показывают, что педагогическая рефлексия является важным фактором

профессионального развития учителя. В заключение подчеркивается, что системное внедрение рефлексивной деятельности в образовательный процесс способствует повышению квалификации педагога и эффективности обучения.

Ключевые слова: педагогическая рефлексия, развитие учителя, профессиональная деятельность, профессиональная компетентность, самооценка, рефлексивный подход, качество образования, стратегии обучения, непрерывное образование

IMPROVING TEACHERS' PROFESSIONAL ACTIVITY BASED ON PEDAGOGICAL REFLECTION

Abstract: *This article examines the issues of improving teachers' professional activity based on pedagogical reflection. It analyzes the theoretical foundations of reflection, its role in the educational process, and its significance in teachers' self-development. Special attention is paid to the opportunities for enhancing teachers' professional competence, improving the quality of education, and developing effective teaching strategies through pedagogical reflection. The article also describes various forms of reflective practice, such as self-assessment, lesson analysis, and collaboration with colleagues. The findings indicate that pedagogical reflection is an essential factor in teachers' professional development. In conclusion, the systematic integration of reflective practices into the educational process contributes to improving teachers' qualifications and the overall effectiveness of teaching.*

Keywords: *pedagogical reflection, teacher development, professional activity, professional competence, self-assessment, reflective practice, quality of education, teaching strategies, lifelong learning.*

Zamonaviy ta'lim tizimida o'qituvchining kasbiy faoliyati va uning uzluksiz rivojlanishi dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Globallashuv jarayonlari, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi hamda ta'limga bo'lgan talablarning ortib borishi o'qituvchilardan nafaqat yuqori darajadagi bilim va ko'nikmalarni, balki doimiy ravishda o'z ustida ishlashni ham talab etmoqda. Ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarning bilim olish samaradorligini ta'minlash bevosita o'qituvchining kasbiy mahorati, pedagogik kompetentligiga bog'liqdir. Shu jihatdan pedagogik refleksiya o'qituvchining kasbiy faoliyatini takomillashtirishda muhim omil sifatida qaraladi.

Pedagogik refleksiya — bu o'qituvchining o'z faoliyatini ongli ravishda tahlil qilishi, baholashi va uni yanada samarali tashkil etish yo'llarini izlashga qaratilgan jarayondir. Ushbu jarayon orqali pedagog o'zining dars berish uslublarini, o'quvchilar bilan muloqotini, qo'llayotgan metod va vositalarining samaradorligini chuqur o'rganadi.

Natijada u o'zining kuchli va zaif tomonlarini aniqlab, ularni rivojlantirish yoki bartaraf etish choralarini ko'radi. Bu esa o'qituvchining o'z ustida ishlashiga, kasbiy o'sishiga va ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi. Shuningdek, pedagogik refleksiya o'qituvchida tanqidiy fikrlash, muammolarni hal etish, mustaqil qaror qabul qilish kabi muhim ko'nikmalarni shakllantiradi. Refleksiv faoliyat jarayonida o'qituvchi o'z tajribasini qayta ko'rib chiqadi, yangi pedagogik g'oyalarni sinovdan o'tkazadi va samarali usullarni amaliyotga joriy etadi. Bu esa zamonaviy ta'limning asosiy talablaridan biri bo'lgan innovatsion yondashuvlarni qo'llash imkonini kengaytiradi.

Bugungi kunda ta'lim jarayonida o'quvchiga yo'naltirilgan yondashuvning ustuvorligi, individual ta'lim ehtiyojlarini hisobga olish, shuningdek, interfaol metodlardan keng foydalanish zarurati o'qituvchidan yuqori darajadagi moslashuvchanlikni talab qiladi. Bunday sharoitda pedagogik refleksiya o'qituvchining o'z faoliyatini muntazam ravishda takomillashtirib borishiga yordam beruvchi muhim vosita sifatida namoyon bo'ladi. U o'qituvchining nafaqat kasbiy, balki shaxsiy rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Bundan tashqari, pedagogik refleksiya o'qituvchilar o'rtasida hamkorlikni rivojlantirish, tajriba almashish va o'zaro o'rganish jarayonlarini faollashtirishga xizmat qiladi. Hamkasblar bilan fikr almashish, darslarni birgalikda tahlil qilish va o'zaro baholash orqali o'qituvchilar o'z pedagogik faoliyatlarini yanada samarali tashkil etish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bu esa ta'lim muassasasida sog'lom professional muhitni shakllantirishga yordam beradi. Shu bilan birga, pedagogik refleksiyani amaliyotga tatbiq etishda ayrim muammolar ham mavjud. Jumladan, vaqt yetishmasligi, refleksiya olib borish ko'nikmalarining yetarli darajada shakllanmaganligi hamda metodik qo'llab-quvvatlashning kamligi bu jarayonning samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu sababli pedagogik refleksiyani tizimli ravishda tashkil etish, o'qituvchilarni ushbu jarayonga o'rgatish va zarur shart-sharoitlarni yaratish muhim ahamiyat kasb etadi.

Pedagogik refleksiya o'qituvchining kasbiy faoliyatini takomillashtirishda muhim nazariy va amaliy ahamiyatga ega bo'lgan jarayon hisoblanadi. U o'qituvchining o'z pedagogik faoliyatini chuqur tahlil qilishi, mavjud tajribasini qayta ko'rib chiqishi hamda kelgusidagi faoliyatini samarali tashkil etishga xizmat qiladi. Pedagogik refleksiyaning nazariy asoslari ko'plab olimlar tomonidan o'rganilgan bo'lib, ular refleksiyani o'qituvchi kasbiy rivojlanishining ajralmas qismi sifatida e'tirof etadilar.

Pedagogik refleksiya jarayoni bir necha bosqichlarni o'z ichiga oladi. Birinchi bosqich - bu o'qituvchining o'z faoliyatini kuzatishi va tahlil qilishi bo'lib, bunda u o'tkazgan darslarini, qo'llagan metodlarini va o'quvchilar bilan muloqotini baholaydi. Ikkinchi bosqich - aniqlangan muammolar va kamchiliklarni tushunish hamda ularning sabablarini izlashdan iborat. Uchinchi bosqich esa mavjud kamchiliklarni bartaraf etish uchun yangi strategiyalar ishlab chiqish va ularni amaliyotga joriy etishni o'z ichiga oladi. Ushbu bosqichlarning izchil amalga oshirilishi o'qituvchining kasbiy faoliyatini samarali

takomillashtirish imkonini beradi. Pedagogik refleksiyaning amaliy jihatlari turli metod va vositalar orqali amalga oshiriladi. Jumladan, o'z-o'zini baholash, dars tahlili, reflektiv kundalik yuritish, videokuzatuv asosida darslarni tahlil qilish, hamkasblar bilan tajriba almashish kabi usullar keng qo'llaniladi. Ushbu metodlar o'qituvchiga o'z faoliyatini ob'ektiv baholash, xatolarni aniqlash va ularni tuzatish imkonini beradi. Ayniqsa, reflektiv kundalik yuritish o'qituvchining kundalik faoliyatini tizimli ravishda tahlil qilishga yordam beradi.

Zamonaviy ta'lim jarayonida pedagogik refleksiyaning ahamiyati yanada ortib bormoqda. Chunki bugungi kunda o'qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki ta'lim jarayonini boshqaruvchi, yo'naltiruvchi va motivatsiya beruvchi shaxs sifatida namoyon bo'lmoqda. Shu bois u o'z faoliyatini muntazam ravishda tahlil qilib borishi, yangi pedagogik texnologiyalarni o'zlashtirishi va amaliyotga joriy etishi zarur. Pedagogik refleksiya aynan shu jarayonni ta'minlovchi asosiy vositalardan biri hisoblanadi. Pedagogik refleksiya o'qituvchining kasbiy kompetentligini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. U o'qituvchining metodik, kommunikativ va psixologik kompetensiyalarini oshirishga xizmat qiladi. Reflektiv yondashuv orqali o'qituvchi o'quvchilarning individual xususiyatlarini chuqurroq anglaydi, ularning ehtiyojlariga mos yondashuvlarni tanlaydi va ta'lim jarayonini yanada samarali tashkil etadi. Pedagogik refleksiya o'qituvchining ijodiy yondashuvini rivojlantirishga ham yordam beradi. Refleksiya jarayonida o'qituvchi yangi g'oyalarni ilgari suradi, innovatsion metodlarni sinab ko'radi va o'z faoliyatini yangilab boradi. Bu esa ta'lim jarayonining samaradorligini oshirish bilan birga, o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini ham kuchaytiradi. Umuman olganda, pedagogik refleksiya o'qituvchining kasbiy faoliyatini takomillashtirishda muhim vosita bo'lib, u ta'lim sifatini oshirish, o'qituvchining o'z ustida ishlashi va uzluksiz rivojlanishini ta'minlashga xizmat qiladi. Shu sababli reflektiv faoliyatni ta'lim jarayoniga keng joriy etish va uni tizimli tashkil etish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Pedagogik refleksiyaning samaradorligini oshirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish alohida ahamiyat kasb etadi. Xususan, raqamli texnologiyalar asosida tashkil etilgan reflektiv faoliyat o'qituvchilarga o'z darslarini yozib olish, tahlil qilish va natijalarini saqlash imkonini beradi. Masalan, videoyozuvlar orqali o'qituvchi o'z nutqi, darsni tashkil etish uslubi hamda o'quvchilar bilan o'zaro munosabatlarini chuqur tahlil qilishi mumkin. Bu esa refleksiya jarayonining aniqligi va samaradorligini oshiradi. Shuningdek, pedagogik refleksiyaning rivojlantirishda professional hamjamiyatlarning o'rni ham katta. O'qituvchilarning metodik birlashmalarda, seminar va treninglarda faol ishtirok etishi, tajriba almashishi reflektiv fikrlashni shakllantirishga yordam beradi. Hamkasblar bilan o'zaro dars kuzatish va muhokama qilish orqali o'qituvchi yangi bilim va ko'nikmalarga ega bo'ladi, o'z faoliyatiga tanqidiy yondashishni o'rganadi. Bu esa kasbiy rivojlanishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Bundan tashqari, pedagogik refleksiya o'qituvchining

pedagogik qarorlar qabul qilish jarayonini ham takomillashtiradi. Refleksiv yondashuv asosida o'qituvchi o'quvchilarning bilim darajasi, ehtiyojlari va qiziqishlarini chuqur tahlil qiladi hamda shunga mos ravishda ta'lim strategiyalarini tanlaydi. Bu esa ta'lim jarayonining individuallashtirilishiga va samaradorligining oshishiga olib keladi.

Pedagogik refleksiya nafaqat individual faoliyat sifatida, balki tizimli yondashuv sifatida ham qaralishi lozim. Ta'lim muassasalarida refleksiv madaniyatni shakllantirish, ya'ni o'qituvchilarni o'z faoliyatini muntazam tahlil qilishga undovchi muhit yaratish muhimdir. Buning uchun rahbariyat tomonidan metodik qo'llab-quvvatlash, maxsus treninglar tashkil etish va refleksiv faoliyatni rag'batlantirish mexanizmlarini joriy etish zarur. Shu bilan birga, pedagogik refleksiyaning samaradorligi o'qituvchining motivatsiyasi va shaxsiy pozitsiyasiga ham bog'liq. Agar o'qituvchi o'z kasbiga mas'uliyat bilan yondashsa, yangiliklarga ochiq bo'lsa va o'z ustida ishlashga intilsa, refleksiya jarayoni yanada samarali kechadi. Aks holda, refleksiya yuzaki xarakterga ega bo'lib, kutilgan natijani bermasligi mumkin.

Xulosa qilib aytganda, pedagogik refleksiya o'qituvchining kasbiy faoliyatini takomillashtirishda muhim va ajralmas omillardan biri hisoblanadi. U o'qituvchining o'z faoliyatini chuqur tahlil qilishi, mavjud kamchiliklarni aniqlashi hamda ularni bartaraf etish yo'llarini izlashga xizmat qiladi. Refleksiv yondashuv orqali pedagog o'zining kasbiy kompetentligini oshiradi, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni o'zlashtiradi va ta'lim jarayonini yanada samarali tashkil etadi.

Mazkur tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, pedagogik refleksiya o'qituvchining nafaqat kasbiy, balki shaxsiy rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. U o'qituvchida tanqidiy fikrlash, mustaqil qaror qabul qilish, muammolarni hal etish kabi muhim ko'nikmalarni shakllantiradi. Shu bilan birga, refleksiya ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarning bilim olish samaradorligini kuchaytirish va innovatsion yondashuvlarni joriy etishda muhim vosita sifatida xizmat qiladi. Shuni ham ta'kidlash joizki, pedagogik refleksiyani samarali tashkil etish uchun ta'lim muassasalarida zarur shart-sharoitlar yaratish, o'qituvchilarni refleksiv faoliyatga o'rgatish va ularni metodik jihatdan qo'llab-quvvatlash muhim ahamiyat kasb etadi. Faqatgina tizimli va ongli ravishda olib borilgan refleksiv faoliyat o'qituvchining kasbiy o'sishini ta'minlay oladi. Pedagogik refleksiyani ta'lim jarayoniga keng joriy etish o'qituvchining o'z ustida ishlashini faollashtiradi, uning kasbiy mahoratini oshiradi va ta'lim tizimining umumiy samaradorligini yuksaltirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdullayeva, Q. Pedagogik mahorat va o'qituvchi kompetentligini rivojlantirish. Toshkent: Fan, 2021, 120 -135b

2. Avliyakov, N. X. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. Toshkent: O'qituvchi, 2020, 85 -102b.
3. G'ulomov, S. S. Ta'lim jarayonida innovatsion yondashuvlar. Toshkent: Universitet, 2022, 56 - 70b.
4. Ishmuhamedov, R. J. Innovatsion pedagogik texnologiyalar. Toshkent: Fan va texnologiya, 2021, 140 -156b
5. Jo'rayev, R. H. Ta'limda zamonaviy yondashuvlar va metodlar. Toshkent: Tafakkur, 2022, 98 - 115b
6. Mahmudov, K. M. Pedagogik kompetentlik va uning rivojlanishi. Toshkent: Fan, 2023, 44 - 60b
7. Muslimov, N. A. Kasbiy ta'lim pedagogikasi. Toshkent: O'qituvchi, 2021, 200 - 215b
8. Nishonova, Z. T. Pedagogik refleksiya va o'qituvchi faoliyati. Toshkent: Universitet, 2023, 75 – 90b

